

Цвіркун Ю. І.,

доктор юридичних наук,
професор кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-5351-9653

АНАЛІЗ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СПРАВАХ ПРОТИ УКРАЇНИ ЩОДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Анотація. У статті здійснено аналіз рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справах проти України, які стосуються незалежності судової влади.

Акцентовано увагу на тому, що в Рішення ЄСПЛ вже тривалий період часу, зокрема, зі вступом України в 1995 році до Ради Європи, сприяють гармонізації національної правової системи із правовою системою Європейського Союзу (далі – ЄС). ЄСПЛ відведено особливу роль інституційного гаранта верховенства права, який, окрім іншого, формує національну правозастосовну практику.

Ураховуючи низку наукових досліджень, відмічено, що міжнародні правові стандарти поділяються на: 1) міжнародні стандарти, які містяться у загальносвітових документах; 2) регіональні, наприклад, європейські стандарти, які закріплені в європейських міжнародних правових актах. Крім цього, у сфері правосуддя міжнародні стандарти в науковій літературі класифікуються на: 1) базові – універсальні міжнародні стандарти, закріплені в основоположних документах, що визначають стандарти правової держави; 2) спеціальні – галузеві міжнародні стандарти у сфері правосуддя; 3) міжнародні стандарти, втілені у практиці міжнародних юрисдикційних органів. При цьому зроблено висновок, що європейські стандарти справедливого суду закріплені у низці європейських міжнародних документів – міжнародних договорах, які, в залежності від їх юридичної сили, є обов'язковими для України або мають рекомендаційний характер. Що ж до рішень ЄСПЛ, то вони теж містять відповідні міжнародні стандарти, але відносяться не до базових чи спеціальних, а до тих, які втілені у практиці міжнародних юрисдикційних органів.

Розкрито зміст рішень ЄСПЛ у таких справах «Совтрансавто-Холдинг проти України», «Агрокомплекс проти України», «Волков проти України», «Денісов проти України», «Куликов та інші проти України», «Гуменюк та інші проти України», «Овчаренко та Колос проти України», «Головчук проти України» тощо. Звернено увагу на порушення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція, ЄКПЛ), які допущено Україною у цих справах. Разом з тим, підкреслено, що аналіз указаних вище Рішень ЄСПЛ говорить про те, що гарантії незалежності судді, які закріплені, зокрема, в статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» часто не забезпечуються на практиці, а також про наявність в Україні системних порушень щодо незалежності судової влади. Також відмічено, що вітчизняні суди при ухваленні рішень вже частіше застосовують норми Конвенції та протоколів до неї, а також правові позиції ЄСПЛ, що викладені в проаналізованих Рішеннях та які гарантують право на справедливий суд (стаття 6), право на ефективний засіб юридичного захисту (стаття 13), право на захист власності (стаття 1 Першого протоколу до ЄКПЛ).

За результатами викладеного дослідження зроблено висновки, що критерії, які визначають незалежність суду, що викладені в рішеннях ЄСПЛ, мають бути взятими до уваги і сприйматися буквально посадовими особами та органами, які причетні до сфери судоустрою та формування суддівського корпусу в Україні. Також зауважено, що забезпечення верховенства права, справедливого суду та дотримання базових прав людини є невід'ємними складовими політичних вимог для вступу України до ЄС. Україна має синхронізувати своє законодавство з правом Євросоюзу (*Acquis communautaire*) і для цього, за різними аналізами, необхідно ухвалити близько тисячі законопроектів. Однак, щоб це забезпечити Україна повинна продовжувати реформи в царині правосуддя з урахуванням положень ЄКПЛ та зі звірянням до практики ЄСПЛ.

Ключові слова: ЄСПЛ, ЄКСП, ЄС, суд, правосуддя, судова влада, незалежність судді, рішення, імплементація.

Tsvirkun Yu. I. Analysis of the decisions of the European Court of Human Rights in cases against Ukraine regarding the independence of the judiciary

Abstract. The article analyzes the decisions of the European Court of Human Rights (hereinafter – ECtHR) in cases against Ukraine related to the independence of the judiciary.

Attention is focused on the fact that the ECtHR Decision has been promoting the harmonization of the national legal system with the legal system of the European Union (hereinafter – EU) for a long period of time, in particular, with the accession of Ukraine to the Council of Europe in 1995. The ECtHR has a special role as an institutional guarantor of the rule of law, which, among other things, shapes national law enforcement practice.

Taking into account a number of scientific studies, it is noted that international legal standards are divided into: (1) international standards, which are contained in global documents; (2) regional, for example, European standards, which are enshrined in European international legal acts. In addition, in the field of justice, international standards in the scientific literature are classified into: 1) basic – universal international standards enshrined in the fundamental documents defining the standards of the rule of law; 2) special – industry international standards in the field of justice; 3) international standards embodied in the practice of international jurisdictional bodies. It was concluded that European fair trial standards are enshrined in a number of European international documents – international treaties, which, depending on their legal force, are binding for Ukraine or have a recommendatory nature. As for the decisions of the ECtHR, they also contain relevant international standards, but do not refer to basic or special ones, but to those embodied in the practice of international jurisdictional bodies.

The content of the decisions of the ECtHR in such cases «Sovtransavto-Holding v. Ukraine», «Agrocomplex v. Ukraine», «Volkov v. Ukraine», «Denisov v. Ukraine», «Kulikov and others v. Ukraine», «Humenyuk and others v. Ukraine», «Ovcharenko and Kolos v. Ukraine», «Golovchuk v. Ukraine», etc. Attention was drawn to the violation of the norms of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter – Convention, ECHR), which were committed by Ukraine in these cases. At the same time, it is emphasized that the analysis of the above-mentioned Decisions of the ECtHR indicates that the guarantees of the independence of the judge, which are enshrined, in particular, in Article 48 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», are often not ensured in practice, as well as the presence of systemic violations in Ukraine regarding the independence of the judiciary. At the same time, it was noted that domestic courts, when making decisions, more often apply the norms of the Convention and its protocols, as well as the legal positions of the ECtHR, which are set out in the analyzed Decisions and which guarantee the right to a fair trial (Article 6), the right to an effective means of legal protection (Article 13), the right to property protection (Article 1 of the First Protocol to the ECHR).

Based on the results of the presented study, it was concluded that the criteria that determine the independence of the court, which are set out in the decisions of the ECtHR, should be taken into account and taken literally by officials and bodies involved in the sphere of the judicial system and the formation of the judicial corps in Ukraine. It is also noted that ensuring the rule of law, a fair trial and compliance with basic human rights are integral components of political requirements for Ukraine's accession to the EU. Ukraine must synchronize its legislation with the law of the European Union (*Acquis communautaire*) and for this, according to various analyzes, it is necessary to adopt about a thousand draft laws. However, in order to ensure this, Ukraine must continue reforms in the field of justice, taking into account the provisions of the ECHR and comparing it to the practice of the ECHR.

Key words: ECtHR, ECHR, EU, court, justice, judiciary, independence of judge, decision, implementation.

Постановка проблеми. В Україні в кінці 2025 року проведено низку заходів, на яких обговорювався 75-річний європейський і 30-річний національний досвід імплементації ЄКПЛ. Зокрема, у Верховному Суді в грудні минулого року проведено Міжнародну конференцію «75 років імплементації Європейської конвенції з прав людини в Європі та 30 років – імплементації в Україні: досягнення на шляху утвердження верховенства права».

Таким чином, вже 30 років Україна як держава є членом Ради Європи. Після ратифі-

кації Верховною Радою України (далі – ВРУ) в 1997 році ЄКПЛ, починаючи з моменту набрання нею чинності для України, вона стала складовою національного законодавства відповідно до статті 9 Конституції України. Разом з тим, ЄСПЛ відведено особливу роль інституційного гаранта верховенства права, який, окрім іншого, формує національну правозастосовну практику.

Відповідно до статті 126 Конституції України незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами Укра-

їни. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Крім того, у статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» містяться розширені положення, якими забезпечується незалежність судді в Україні. Проте гарантії, які закріплені в законодавстві щодо незалежного та неупередженого суду, є хиткими та не завжди виконують функцію впорядкування відповідних відносин, а тому потребують подальшого удосконалення. Разом з тим, євроінтеграційні прагнення України можуть увінчатись успіхом тільки за умови проведення активної пошукової та нормотворчої роботи з імплементації національного законодавства до законодавства ЄС.

Актуальність досліджуваної теми полягає у тому, що в Україні триває судова реформа, яка покликана привести судочинство у відповідність до європейських стандартів та забезпечити захист прав, свобод та законних інтересів громадян шляхом своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права. Переїняття принципів, закріплених в положеннях ЄКПЛ, та орієнтація на практику ЄСПЛ, сприятиме до втілення законодавчих змін, спрямованих на функціонування в Україні незалежного і безстороннього суду.

Аналіз наукових досліджень і публікацій вказує на те, що фахівцями у галузі права приділяється значна увага аналізу та застосуванню притики ЄСПЛ в Україні. Відповідній проблематиці присвятили праці такі вітчизняні дослідники як М. Баймуратов, В. Бевзенко, Н. Блажівська, В. Бринцев, А. Бучик, С. Войнолович, І. Войтович, Д. Гнап, С. Головатий, В. Городовенко, М. Гудима, М. Гудима-Підвербецька, Н. Задирака, Л. Єресько, В. Круковес, І. Коліушко, Р. Куйбіда, О. Кузьменко, Л. Луць, В. Маляренко, А. Монаєнко, І. Назаров, В. Онопенко, О. Нечитайло, Д. Луспеник, О. Пасенюк, Я. Романюк, П. Рудик, О. Саленко, К. Смирнова, М. Смокович, А. Француз, М. Цуркан, Ю. Шемшученко, В. Шишкін та чимало інших. Водночас дана проблема залишається актуальною і потребує подальших досліджень з огляду на продовження реформування судової системи України, зміни норм матеріального та проце-

суального права, розвиток відносин в правовій сфері між Україною та ЄС.

Метою статті є здійснення аналізу рішень ЄСПЛ у справах проти України, які стосуються незалежності судової влади.

Виклад основного матеріалу. Рішення ЄСПЛ вже тривалий період часу, зокрема, зі вступом України в 1995 році до Ради Європи, сприяють гармонізації національної правової системи із правовою системою ЄС. Слід зауважити, що однією із основних умов такого вступу було визнання Україною принципу верховенства права та взяття зобов'язань щодо забезпечення прав та основних свобод людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, а також отримання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі наближають Україну до європейського політичного, економічного та правового простору та передбачають насамперед наближення законодавства України до права ЄС [1].

Так, після ухвалення 23.06.2022 Європейською радою рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, на Україну покладено особливі зобов'язання щодо інтеграції вітчизняного законодавства до правової системи ЄС та здійснення докорінних реформ у царині захисту прав людини.

З огляду на це Верховна Рада України (далі – ВРУ) прийняла Постанову «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 29.07.2022 № 2483-IX, у якій Парламент IX-го скликання накреслив кроки щодо успішного виконання міжнародно-правових зобов'язань у питаннях європейської інтеграції.

Разом з тим, у серпні 2025 року в парламенті зареєстрували два законопроекти щодо удосконалення процедур адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) – проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)» (№ 13653) й альтернативний до нього – проект Закону

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процедури підготовки, ініціювання, розгляду і прийняття євроінтеграційних законопроектів» (№ 13653-1). Автори обох законопроектів у пояснювальних записках зазначають, що сьогоденної нормативної бази недостатньо для ефективної роботи з євроінтеграційними законопроектами, оскільки наразі вона ґрунтується на одній лише Постанові ВРУ від 29.07.2022 № 2483-ІХ, що названа вище.

Ураховуючи низку наукових досліджень, можна зробити висновок, що міжнародні правові стандарти поділяються на: 1) міжнародні стандарти, які містяться у загальносвітових документах; 2) регіональні, наприклад, європейські стандарти, які закріплені в європейських міжнародних правових актах. Крім цього, у сфері правосуддя міжнародні стандарти в науковій літературі класифікуються на: 1) базові – універсальні міжнародні стандарти, закріплені в основоположних документах, що визначають стандарти правової держави; 2) спеціальні – галузеві міжнародні стандарти у сфері правосуддя; 3) міжнародні стандарти, втілені у практиці міжнародних юрисдикційних органів [2, с. 54; 3, с. 352; 4, с. 266-267].

Європейські стандарти справедливого суду закріплені у низці європейських міжнародних документів – міжнародних договорах, які, в залежності від їх юридичної сили, є обов'язковими для України або мають рекомендаційний характер. Що ж до рішень ЄСПЛ, то вони теж містять відповідні міжнародні стандарти, але відносяться не до базових чи спеціальних, а до тих, які втілені у практиці міжнародних юрисдикційних органів.

Що стосується практики ЄСПЛ щодо порушень судової незалежності в Україні, то слід відмітити зокрема Рішення у справах «Совтрансавто-Холдинг проти України», «Агрокомплекс проти України», «Волков проти України», «Денісов проти України», «Куликов та інші проти України», «Гуменюк та інші проти України», «Овчаренко та Колос проти України», «Головчук проти України» тощо.

Рішенням у справі «Совтрансавто-Холдинг проти України» від 25.07.2002 (заява № 48553/99) ЄСПЛ визнав, що є порушення

першого параграфу статті 6 Конвенції та статті 1 Протоколу № 1. Крім того, Суд присудив стягнути із України на користь заявника чималу суму компенсації, а саме: – 500 000 € відшкодування за матеріальну шкоду; – 75 000 € відшкодування за моральну шкоду; – 50 000 € відшкодування судових витрат. Вказане Рішення мало велике значення для переосмислення незалежності суду в Україні, оскільки ЄСПЛ встановив неприпустимість втручання будь-кого у процесуальну діяльність національного суду, а також зауважив, що існування в Україні можливості скасування остаточних судових рішень в порядку нагляду порушує принцип правової визначеності як складової принципу верховенства права [5].

Рішенням у справі «Агрокомплекс проти України» від 06.10.2011 (заява № 23465/03) ЄСПЛ встановив порушення статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу, зокрема, що національні суди, які розглядали справу, не можна вважати незалежними або безсторонніми з огляду на кричуще втручання вищих органів державної влади у хід провадження. Суд постановив, що принцип юридичної визначеності, закріплений у статті 6 Конвенції, було порушено скасуванням остаточної судової ухвали. При цьому тривалість провадження у справі, про яку йдеться, була визнана надмірною [6].

Згідно із Рішенням у справі «Олександр Волков проти України» від 09.01.2013 (заява № 21722/11) ЄСПЛ постановив, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо принципів незалежності та безсторонності суду, принципу юридичної визначеності та відсутності строку давності для провадження стосовно заявника, принципу юридичної визначеності та звільнення заявника на пленарному засіданні парламенту, принципу забезпечення особі «суду, встановленого законом»; було порушення статті 8 Конвенції; Україна має забезпечити якнайшвидше поновлення заявника на посаді судді Верховного Суду України. Крім того, Суд постановив, що Україна має сплатити заявнику відшкодування моральної шкоди та матеріальної шкоди, а також компенсації судових витрат [7]. Це Рішення змусило Україну поновити О. Волкова на посаді та виплатити компенса-

цію, а в подальшому підштовхнуло до проведення судової реформи.

На офіційному сайті Департаменту з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини Ради Європи 09.12.2025 оприлюднено повідомлення про те, що Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рішення припинити нагляд за виконанням рішень у групі справ Олександр Волков проти України. Зокрема, в публікації зазначається, що на своєму засіданні з прав людини 2-4 грудня Комітет міністрів розглянув прогрес, досягнутий Україною у виконанні рішень Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» щодо структурних питань, пов'язаних із незалежністю судової влади та системою суддівської дисципліни та кар'єри (порушення права на справедливий суд і права на повагу до приватного життя) [8].

Відповідне рішення ЄСПЛ стало поштовхом до системних законодавчих змін в Україні у сфері судоустрою, статусу суддів та процесуального права. Зокрема, воно було одним із орієнтирів для законодавця під час судової реформи 2016 року. При цьому Комітет міністрів Ради Європи здійснював нагляд за виконанням цього рішення ЄСПЛ з 2013 року відповідно до положень пункту 2 статті 46 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Зауважимо, що Комітет міністрів Ради Європи позитивно відзначив функціонування реформованої системи, що регулює систему суддівської кар'єри та дисциплінарних стягнень, що стало можливим завдяки низці багатогранних законодавчих та інституційних реформ, проведених з 2016 року за значної експертної допомоги Ради Європи. З огляду на досягнутий істотний прогрес, Комітет припинив нагляд за справою «Олександр Волков проти України» як провідною справою в цій групі справ [8].

Ураховуючи такий висновок Комітету міністрів Ради Європи, можемо констатувати позитивні зміни в реформуванні законодавства України, яке регулює відносини у сфері судоустрою і статусу суддів.

Разом з тим, цей Комітет продовжуватиме нагляд за виконанням невиконаних заходів,

зокрема щодо узгодженого функціонування нової системи дисциплінарної відповідальності суддів та узагальнення дисциплінарної практики, застосування Єдиних показників оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді), а також подальшого вдосконалення правової та інституційної бази в рамках справ Європейського суду з прав людини «Денісов проти України» та «Головчук проти України», приділяючи увагу незалежності судової влади, неупередженості та принципу незмінюваності суддів [8].

У Рішенні в справі «Куликов та інші проти України» від 19.01.2017 (заяви № 5114/09 та 17 інших) зазначається, що після звільнення ВРУ 18 суддів з посад, які вони обіймали в різних судах України, національні суди визнали правомірність їх звільнення. Однак ЄСПЛ встановив порушення Україною права на справедливий суд (статті 6) та права на повагу до приватного і сімейного життя (статті 8) Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Згідно із цим Рішенням Україна має виплатити компенсацію за матеріальні збитки, моральну шкоду та судові витрати суддям [9].

19.09.2018 ЄСПЛ виніс Рішення у справі «Денісов проти України» (заява № 76639/11), яким встановлено порушення статті 6 §1 (право на справедливий судовий розгляд) ЄКПЛ. При цьому Суд визнав неприйнятною скаргу відповідно до статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя). ЄСПЛ зазначив, що органи та конституційні механізми, залучені у цій справі, були такими ж, як і в справі за заявою *О. Волкова*, в якій він виявив порушення Конвенції після того, як *О. Волков* був звільнений з посади судді [10].

Рішенням у справі «Гуменюк та інші проти України» від 22.07.2021 (заява № 11423/19) ЄСПЛ встановив, що у результаті «остаточних та перехідних положень» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухваленого ВРУ в 2016 році, заявникам – суддям Верховного Суду України – було фактично заборонено виконувати свої судові функції, хоча Конституційний Суд України підтвердив їхні повноваження. Тому Суд констатував порушення статті 6 Конвенції щодо права на спра-

ведливий суд, а також статті 8 щодо права на повагу до приватного і сімейного життя в частині незаконного втручання у виконання відповідними суддями своїх обов'язків, а також зобов'язав компенсувати суддям, які подали скаргу, по 5000 € компенсації моральної шкоди [11].

У Рішенні по справі «Овчаренко та Колос проти України» від 11.01.2023 (Заяви № 27276/15 і № 33692/15) ЄСПЛ вказав, що при звільненні ВРУ в 2014 році заявників, які обіймали посади суддів Конституційного Суду України, відбулося порушення статті 8 («право на повагу до приватного і сімейного життя»), а також порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо права на незалежний і безсторонній суд та права на вмотивоване судове рішення, а також, що встановлення порушення є достатньою справедливою сатисфакцією за будь-яку моральну шкоду, якої зазнали заявники, а тому ЄСПЛ відхилив вимогу заявників про справедливу сатисфакцію [12]. Аналогічними є Рішення у справах «Маркуш проти України» від 23.10.2025 (заява № 37358/21) та «Головін проти України» від 13.07.2023 (Заява № 47052/18).

Щодо згаданого вище Рішення «Головчук проти України», то слід відзначити, що воно було ухвалене 27.03.2025 і набуло статусу остаточного 15.09.2025. ЄСПЛ встановив, що ліквідація Вищого адміністративного суду України фактично позбавила суддю можливості здійснювати правосуддя протягом шести років. Таке усунення без офіційного звільнення Суд визнав порушенням права на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенції)). Також ЄСПЛ дійшов висновку, що скарга заявниці підлягає розгляду за пунктом 1 статті 6 Конвенції як скарга про неможливість доступу до суду. Зокрема, як зазначає Суд, заявниця не мала доступу до суду для оскарження факту перешкоджання їй у виконанні суддівських функцій, що є порушенням права на доступ до суду (стаття 6 Конвенції) [13].

Рішення у справі «Головчук проти України», яке варте уваги, оскільки вказує на проблеми, на яких ЄСПЛ акцентує увагу вже тривалий час, підкреслює, що українське законодав-

ство поки що не створює належних умов для доступу громадян до незалежного і безстороннього суду, встановленого законом, і що нашою державою не гарантується принцип незмінюваності суддів та не забезпечуються ефективні механізми щодо кар'єри суддів.

Таким чином, здійснено аналіз рішень ЄСПЛ у справах проти України, що стосуються незалежності судової влади. При цьому практика ЄСПЛ щодо інших країн у цій сфері, на нашу думку, також є актуальною для аналізу, а відповідні дослідження можуть бути корисними для правозастосування та правотворчої діяльності в Україні.

Роль ЄСПЛ полягає лише в тому, щоб максимально сприяти, допомагати державі дотримуватися Конвенції завдяки тому, що Суд формує відповідну практику, визначає, яким чином ця первинна відповідальність держави за дотримання прав людини на практиці може бути реалізована. І тут ключове поняття – це ефективні засоби правового захисту. Тобто в держави мають бути необхідні механізми для того, щоб відреагувати належним чином на будь-який випадок порушення прав людей, гарантованих Конвенцією [14].

Можемо говорити, що вітчизняні суди при ухваленні рішень вже частіше застосовують норми Конвенції та протоколів до неї, а також правові позиції ЄСПЛ, що викладені в проаналізованих Рішеннях та які гарантують право на справедливий суд (стаття 6), право на ефективний засіб юридичного захисту (стаття 13), право на захист власності (стаття 1 Першого протоколу до ЄКПЛ).

Статтею 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що незалежність судді забезпечується, зокрема: – особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень; – недоторканністю та імунітетом судді; – незмінюваністю судді; – порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; – заборонаю втручання у здійснення правосуддя; – відповідальністю за неповагу до суду чи судді; – окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установле-

ним законом; – належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді; – функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування; – визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту; – правом судді на відставку [15]. Проте аналіз указаних вище Рішень ЄСПЛ говорить про те, що ці положення часто не забезпечуються на практиці, а також про наявність в Україні системних порушень щодо незалежності судової влади. Принаймні, Рішення у справах «Гуменюк та інші проти України» та «Головчук проти України» вказують на наявність таких порушень після реформування в 2016-2017 рр. норм матеріального та процесуального права, якими змінено систему правосуддя.

Висновки. Для перевірки незалежності суду у своїй практиці ЄСПЛ розробив чотиристоронній тест. Так, у справі «Лука проти Румунії» від 21.07.2009 (заява № 34197/02) Суд постановив, що для встановлення того,

чи можна вважати трибунал «незалежним», необхідно враховувати, серед іншого: (i) спосіб призначення його членів; (ii) термін їхніх повноважень; (iii) наявність гарантій від зовнішнього тиску, та (iv) питання про те, чи орган виглядає незалежним [16]. Ці чотири критерії, закріплені ЄСПЛ, мають бути взятими до уваги і сприйматися буквально посадовими особами та органами, які причетні до сфери судоустрою та формування суддівського корпусу в Україні. Забезпечення верховенства права, справедливого суду та дотримання базових прав людини є невід'ємними складовими політичних вимог для вступу України до ЄС. Україна має синхронізувати своє законодавство з правом Євросоюзу (*Acquis communautaire*) і для цього, за різними аналізами, необхідно ухвалити близько тисячі законопроектів. Однак, щоб це забезпечити Україна повинна продовжувати реформи в царині правосуддя з урахуванням положень ЄКПЛ та із звірванням до практики ЄСПЛ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Монаєнко Антон, Атаманчук Наталія, Куц Мар'яна. Наближення законодавства України до права ЄС щодо ПДВ: практика Суду ЄС. 21 квітня 2025 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/nablizhennya-zakonodavstva-ukrayini-do-prava-es-shchodo-pdv-praktika-sudu-es.html>.
2. Бринцев В.Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія. Харків: Право, 2010. 464 с.
3. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння: монографія / І. В. Назаров. – Х.: ФІНН, 2011. – 432 с.
4. Саленко О.В. Міжнародні стандарти у сфері судоустрою та статусу суддів, їх зміст і класифікація. Национальный юридический журнал: теория и практика: научно-практическое правовое издание. 2014. № 3. С. 263–269.
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Совтрансавто-Холдинг проти України» від 25 липня 2002 р. (заява № 48553/99). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-125110%22%5D%7D>.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Агрокомплекс проти України» від 06 жовтня 2011 р. (Заява № 23465/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c25#Text.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Волков проти України» 09 січня 2013 р. (Заява № 21722/11). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-191260%22%5D%7D>.
8. Департамент з питань виконання рішень ЄСПЛ. Україна: Важлива віха у виконанні рішень щодо незалежності та неупередженості судової влади URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/-/ukraine-important-milestone-in-implementing-judgments-concerning-the-independence-and-impartiality-of-the-judiciary?redirect=%2Fen%2Fweb%2Fexecution%2F>.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Куликов та інші проти України» 19 січня 2017 (заяви № 5114/09 та 17 інших). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94#Text.
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Денісов проти України» від 19 вересня 2018 р. (заява № 76639/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96/card2.
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гуменюк та інші проти України» від 22 липня 2021 р. (Заява № 11423/19). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h09#Text.

12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Овчаренко та Колос проти України» від 12 січня 2023 р. (Заяви № 27276/15 і № 33692/15). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i56#Text.

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Головчук проти України» від 27 березня 2025 р. (заяви № 16111/19 та № 4737/21). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-242440%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-242440%22]}).

14. Микола Гнатовський. У ВС обговорили 30-річний досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини в національний правопорядок, а також шляхи вдосконалення ефективного діалогу між судовою владою України. 25 грудня 2025 р. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1942418/>.

15. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>.

16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лука проти Румунії» від 21 липня 2009 р. (заява № 34197/02). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-2808013-3074078%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-2808013-3074078%22]}).

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026